

засвоєння певних зразків, способів поведінки та діяльності в правовій сфері; передача досвіду та вироблення людиною власної системи значень; асоціативне об'єднання у свідомості різних уявлень і понять, що стосуються правової дійсності.

В результаті правової соціалізації у особистості має сформуватися високий рівень правової свідомості, яка включає в себе адекватні, повні, усвідомлені знання про явища правової дійсності, стійке та дієве позитивне ставлення до них та стійкі переконання людини діяти згідно вимог закону. Це, в свою чергу, забезпечить становлення правомірної поведінки особистості.

Осадько О.Ю.,

кандидат психологічних наук, доцент
старший науковий співробітник
лабораторії психології політико-правових
відносин ІСПП НАПН України

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ СУБ'ЄКТИВНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ ОСОБИСТІСТЮ ПРАВОВИХ НОРМ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Право народжується із потреби суспільства оптимізувати соціальні комунікації, врегулювати ймовірні конфлікти, створити умови для особистісного розвитку громадян, їхнього біо-психо-соціального благополуччя (Т.Парсонс, К. Олівекрон, В. Лунстедт А. Росс). В міру ускладнення системи соціальних комунікацій, функцію законодавчого закріплення і силового забезпечення правопорядку перебирає на себе держава, структурам якої народ делегує ці повноміччя. За самого ідеального стану державної системи забезпечення правопорядку, її діяльність не буде успішною, якщо основні правові норми соціальної взаємодії не будуть суб'єктивно легітимовані (інтерналізовані, привласнені, прийняті) абсолютною більшістю населення країни.

Суб'єктивна легітимація визначається у більшості досліджень як психологічний механізм інтерналізації людиною правових норм (К.Гавриловська, Н Крейдун, О. Омельчук). В процесі особистісної легітимації певні соціальні правила набувають особистісної значущості для людини, перестають бути лише зовнішніми (екстринсивними) регуляторами поведінки, а стають – внутрішньо-смысловими (інтринсивними) чинниками організації соціальних взаємодій (Л. Виготський, Перлз, С.Тищенко).

З точки зору сучасної психології, все, що думає, переживає і діє людина опосередковується розвитком її особистості, як цілісної (хоча часто і суперечливої) системи її ставлень до дійсності. Оскільки поведінка людини є полідетермінованою, тобто такою, що зазнає впливу багатьох різнопланових чинників, що підштовхують до різноспрямованих (і часто, несумісних) виборів, то в кожен момент свого життя людина має обирати - як сприймати й інтерпретувати події, як реагувати на те, що відбувається зараз, яким цілям і способам їх досягнення віддати перевагу. Основою для здійснення цих виборів є особистісна смислотворчість – опрацювання і узгодження тих смислових утворень (конструктів, установок, переконань, цінностей), що актуалізуються в конкретній ситуації взаємодії людини зі світом.

Для того, щоб людина здійснювала вибори на користь дотримання певних правил соціальної взаємодії, необхідно, по-перше, щоб це правило актуалізувалось у її свідомості за відповідних умов; і по-друге, щоб воно узгоджувалось з іншими актуалізованими особистісними смислами, а не суперечило їм. З цього випливає що для реалізації людиною будь-якої суспільно-заданої норми взаємодії зі світом, їй недостатньо тільки добре знати і позитивно оцінювати цю норму. Не менш важливим є те, наскільки глибоко і несуперечливо буде інтегровано відповідне переконання у цілісну мережу її особистісних смислів, наскільки стане «вбудованим» в цілісну систему ставлень людини до дійсності.

Різниця між тими соціальними нормами, що лише декларуються людиною і – тими, що реально регулюють її поведінку, активно досліджується в персонологічних школах, орієнтованих на практичну психологічну допомогу особистості (Дж. Келлі, Ф. Перлз, К. Роджерс та ін.). В цих дослідженнях переконливо доведено наявність двох протилежних за якістю варіантів інтеріоризації людиною правил соціальної взаємодії – «привласнення» та «інтроекції». У випадку «привласнення», відбувається суб'єктивна легітимація правил, вбудовування їх в наявну систему світоглядних конструкцій, узгодження з іншими суб'єктивними регуляторами поведінки. Привласнені правила, звичайно, реалізуються людиною, навіть якщо вона не завжди може їх чітко сформулювати. «Інтроектовані правила» метафорично описуються як «неперетравлені» настанови, що залишаються для особистості чужорідними, зовнішньо-привнесеними догмами.

Для того, щоб соціалізація особистості відбувалось на основі суб'єктивної легітимації, а не інтроекції нею правил соціальної взаємодії, необхідно створити психологічні умови для прийняття

людиною активної дослідницько – творчої позиції щодо розробки та вдосконалення тих правил, що мають регулювати соціальну взаємодію для досягнення благополуччя суспільства. Така авторська позиція, як показали наші емпіричні дослідження, сприяє не тільки реалізації правил самою людиною, але і тому, що вона намагається забезпечити дотримання цих правил іншими.

Для реалізації людиною будь-якої суспільно-заданої норми взаємодії зі світом, їй недостатньо тільки добре знати і позитивно оцінювати цю норму. Не менш важливим є те, наскільки глибоко і несуперечливо буде інтегровано відповідне переконання у цілісну мережу її особистісних смислів, наскільки стане «вбудованим» в цілісну систему ставлень людини до дійсності.

Для того, щоб людина здійснювала поведінкові вибори на користь дотримання певних правил соціальної взаємодії, необхідно, по-перше, щоб це правило актуалізувалось у її свідомості за відповідних умов; і по-друге, щоб воно узгоджувалось з іншими актуалізованими особистісними смислами, а не суперечило їм. Таким чином, для особистісної легітимації правових норм людині недостатньо тільки їх знання і позитивної оцінки.

Психологічними умовами успішної легітимації особистістю правових норм соціальної взаємодії є створення таких комунікативних ситуацій, в яких людина долучається до активної правотворчості, розв'язує задачу врегулювання конфліктів через розробку соціально-прийнятних правил. Відчуття власного авторства сприяє позитивному ставленню людини не лише до самих правил соціальної взаємодії, а і до необхідності їх дотримання.

Павлишин О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри філософії
права та юридичної логіки НАВС

ЕНЕРГІЯ ПРАВА ЯК СЕМІОТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Енергія людства має колосальний потенціал. Природа людини як істоти творчої по мірі зростання її можливостей змінювати навколишній світ стає реальною передумовою принципової трансформації останнього. При відносно невеликій питомій вазі людства воно здатне впливати на світ більше, ніж інші живі організми, при цьому зазначений вплив може бути як деструктивним, так і конструктивним. Вектор розвитку людства та його впливу на навколишній світ задається різними засобами, особливе